

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

УДК 100 +153.35 +158.1

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2023.1.15>**Каранфілова Олена Володимирівна**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, політології, психології та права
Одеської державної академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона, 4, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-5823-7006

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У світлі складних умов, у яких опинилася Україна з початку 2023 року, стає зрозуміло, що сучасна українська система освіти не завжди відповідає викликам як особистості, так і суспільства. Тому сьогодні здійснюється системна трансформація для забезпечення нової якості освіти на кожному рівні: від дошкільної до вищої.

Сучасні реформи освітньої галузі покликані припинити замкнутість і стагнацію досліджень, створити попит на якісну підготовку наукових кадрів і винахідництва в галузі фундаментальних і прикладних наук, зменшити розрив між дослідженнями та практикою, інтегрувати українську вищу освіту і науку в європейський дослідницький простір.

Кожен із цих напрямів виконує завдання для досягнення спільної мети: перетворити українську освіту на інноваційне середовище, де студенти опановуватимуть ключові навички, необхідні кожній сучасній людині для досягнення успіху в житті, а науковці матимуть можливість та ресурси безпосередньо проводити дослідження та сприяти соціально-економічному та інноваційному розвитку країни.

Нинішня реформа української освіти є важливою частиною процесів оновлення системи освіти, які розвиваються в європейських країнах за останні двадцять років. Ці процеси відображають визнання важливості знань як рушійної сили добробуту та соціального прогресу. Зміни, зумовлені цими реформами, стосуються запровадження нових освітніх стандартів, перегляду та оновлення освітніх програм, належного забезпечення навчально-методичними посібниками, підручниками та методиками.

Спрямованість освітніх програм на набуття ключових компетентностей та створення дієвих механізмів реалізації цих компетентностей є одним із шляхів оновлення змісту освіти, його адаптації до сучасних вимог та інтеграції у світовий та європейський освітній простір. Про це свідчить досвід багатьох європейських країн, шкільні програми яких протягом останніх років були адаптовані відповідно до компетентнісного підходу до освітнього процесу. При цьому набуття ключових компетентностей враховується при оцінюванні успішності учнів. Такі ключові компетентності мають бути покладені в основу стратегії реформування освіти в Україні.

Ключові слова: *освіта, трансформація, компетентності освіти, освітні технології.*

Вступ. Вочевидь, що в край складних умовах сьогодення, Українська система освіти, як і все українське суспільство, стає перед серйозними випробуваннями та викликами. З цієї причини сьогодні здійснюється системна трансформація для забезпечення нової якості освіти на кожному щаблі: від дошкільної до вищої освіти. Але цей процес ускладнений важкими сучасними соціально-політичними реаліями, в яких опинилась Україна. Але, незважаючи на складні умови війни, в яких живе наше суспільство, реформи освіти були та залишаються пріоритетним напрямом у стратегії соціального розвитку нашої держави.

Сучасні реформи сектору освіти покликані зупинити ізоляцію та стагнацію досліджень, створити попит на якісну підготовку наукових кадрів та винаходи в галузі фундаментальних та прикладних наук, скоротити розрив між дослідженнями та практикою, швидко інтегрувати українську вищу освіту та науку у Європейський дослідницький простір.

Кожен з цих напрямів виконує завдання для досягнення спільної мети: перетворити українську освіту на інноваційне середовище, де учні освоюватимуть ключові навички, необхідні кожній сучасній людині для досягнення успіху в житті, а вчені матимуть можливості та ресурси для безпосереднього проведення досліджень, та внеску у соціально-економічний та інноваційний розвиток країни.

Давно відомо, що сильну державу та конкурентоспроможну економіку можна досягти згуртованою спільнотою творчо мислячих, відповідальних, активних та ініціативних людей. Освітні установи є місцем, де ці якості мають виховуватись. Зміст професійної (професійно-технічної), довузівської та вищої освіти має регулярно оновлюватись у контексті потреб ринку праці. Особливого значення набувають питання мобільності, конкурентоспроможності та кваліфікаційного рівня працівників [1].

Метою даної статті є дослідження шляхів вирішення проблем модернізації системи освіти на сучасному етапі. Для вирішення поставленої мети нами були поставлені наступні завдання:

Результати дослідження. Сьогодні домінуючою установкою української освіти стає процес збільшення людських знань, як одного з найдинамічніших ресурсів, здатного забезпечити формування та функціонування інноваційного середовища та рушійною силою розвитку суспільства. Однією з головних прикладних дидактик вищої школи, дослідники М. Тараджук, О. Бляшевська вважають інтелектуально-креативні технології, які забезпечують пріоритет суб'єктно-сміслового навчання, діагностику особистісного розвитку учнів [4, с. 12].

Сектор освіти та науки, в надзвичайно складних умовах сьогодні має стати здатним запропонувати інструменти для досягнення та підтримки соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності України. Існує багато викликів у реформуванні сучасної освіти України. Деякі з найбільш важливих з них:

1. Низький рівень освіти: Україна поки має досить низький рівень освіти серед країн Європи. Недостатня якість освіти і недостатня кількість випускників, які мають необхідні навички та знання, є серйозними проблемами.

2. Фінансування: Система освіти України потребує значних інвестицій у засоби навчання, матеріали та зарплати викладачів. Не зважаючи на складні економічні умови, в яких опинилась країна внаслідок воєнних дій, необхідно всіляко підтримувати розвиток усіх галузей освіти, тому що якісна освіта – гарант якісного майбутнього країни.

3. Розбалансована структура: Система освіти України потребує реформування структури, щоб забезпечити більш інтегровану та гнучку систему навчання. Потрібно також забезпечити належну кількість місць у вищих навчальних закладах та підвищити якість підготовки викладачів.

Нинішня реформа української освіти є важливою частиною оновлювальних процесів системи освіти, що склалися в європейських країнах за останні двадцять років. Ці процеси відображають визнання значущості знання як рушійної сили забезпечення добробуту та соціального прогресу. Зміни, спричинені цими реформами, стосуються запровадження нових освітніх стандартів, перегляд та оновлення навчальних програм, та адекватного забезпечення навчально-методичними посібниками, підручниками, методиками. Цілеспрямоване здобуття знань, навичок і ставлень учня та їх перетворення в компетенції, сприяє культурному розвитку особистості, технологічному розвитку і здатність реагувати на виклики сучасного життя.

Європейські країни давно почали глибоку дискусію як озброїти людину необхідними навичками та знаннями, щоб забезпечити її гармонічну взаємодію з технологічним суспільством. Ось чому так важливо зрозуміти концепцію компетентності в суспільстві, заснованому на знаннях. В той же час, важливо знати, яким саме компетентностям слід навчати і якими можуть бути результати навчання.

Нині середня освіта в Україні покликана забезпечити учням базові знання та вміння. Очікується, що учень засвоїть багато фактичного матеріалу в курс шкільного навчання. Але сучасній школі не вдається навчити дітей творити рішення, використовувати інформаційно-комунікаційні технології, вирішувати конфлікти, критично, орієнтуватися на ринку праці тощо. Нинішній зміст освіти не повною мірою відповідає запитам суспільства та ринку праці, а також не має на меті придбання життєво необхідних компетенцій. На важливості ціннісної компоненти у системі професійної підготовки наголошують науковці К. Банах, К. Халас, В. Дрозка, К. Ольбріхт, Й. Шемпруч, відзначаючи її визначальну роль у формуванні та становленні особистості майбутнього вчителя. Так, зокрема, важливе місце у процесі формування професійних компетенцій майбутніх вчителів відіграють не лише здібності, навички та вміння, а й мотивація, педагогічні установки, інтерес, потреби, що безпосередньо розвиваються та формуються під впливом ціннісно-мотиваційної сфери особистості. А тому процес формування ключових компетенцій майбутніх вчителів неможливо уявити без звернення до природи цінностей, механізмів і технологій перетворення суспільних цінностей в особистісні [3, с. 21].

Тому спрямованість навчальних програм на набуття ключових компетентностей та створення ефективних механізмів реалізації цих компетенцій є одним із шляхів для оновлення змісту освіти, його адаптації до сучасних вимог та інтеграції в світовий та європейський освітній простір. Про це свідчить досвід багатьох європейських країн, шкільні програми яких були адаптовані протягом останніх кількох років відповідно до компетентнісного підходу до освітнього процесу. При цьому враховується набуття ключових компетенцій врахування в оцінюванні успішності учнів. Саме такі ключові компетенції повинні бути основою для стратегії реформування освіти в Україні

Сьогодні цифрові програми та нові освітні технології допомагають студентам знаходити роботу, прискорювати навчання, розуміти складні концепції, сприяти їхнім дослідженням, складати іспити, керувати своїми курсами, отримувати онлайн-ступені та багато іншого. Це також допомагає батькам, які залишаються вдома, робити кар'єру, хворим учням навчатися зі своїх ліжок, а учням з фізичними чи розумовими вадами користуватися тими самими освітніми можливостями, що й їхні однолітки.

Інші технології допомагають викладачам персоналізувати свої лекції, викладати з дому, проводити дослідження, покращувати свої педагогічні навички та співпрацювати із учнями в режимі реального часу в різних школах і на географічній відстані.

Нарешті, передові технології допомагають закладам залучати й утримувати студентів і якісний персонал; виграти гранти та фінансування; впроваджувати інновації тощо.

У реаліях сьогодення дуже актуальним є питання цифрової трансформації вищої освіти. Що це таке? Вища освіта відноситься до університетів, дослідницьких центрів і коледжів. Цифрова трансформація стосується будь-яких технологій, які допомагають їм стати більш продуктивними, ефективними та ефективними. Це досягається шляхом усунення бар'єрів для освіти, пов'язаних із простором і часом, і розширенням доступу студента до якісного навчання.

Цифрові ресурси включають веб-сайти, електронні книги, соціальні мережі та онлайн-спільноти, вебінари, подкасти та мікроблоги, штучний інтелект, віртуальну реальність, доповнену реальність і хмарні обчислення. Крім того, є онлайн-програми та школи, програмне забезпечення для керування навчанням і великі дані для аналізу, розуміння та прогнозів. Останні тенденції включають ігри та гейміфікацію, електронне навчання, навчання за допомогою відео, технологію блокчейн для зберігання студентських записів і захоплююче навчання з віртуальною та штучною реальністю. З точки зору студентів, ця передова технологія покращує їхнє навчання та сприяє запам'ятовуванню когнітивних здібностей.

На нашу думку, найбільш оптимальною у цьому сенсі виступає модель, запропонована Т. В. Ткач. Дослідник виділяє такі ієрархічні рівні системи освіти:

– «вибір філософських, соціальних, політичних, управлінських та інших позицій, на основі яких визначаються стратегія, модель і тактика проектування освіти;

- побудова методологічних, психологічних, фізіологічних, дидактичних і методологічних засад сучасної освіти;
- розробка освітніх концепцій різного рівня (загальної концепції школи, концепцій структури, змісту, технологій, контролю освіти, концепції освітніх галузей і предметів, підготовки кадрів тощо);
- розробка освітніх програм усіх рівнів, навчальних посібників, засобів навчання й контролю, методичних посібників і рекомендацій» [5, с. 220].

Таким чином, дана модель є базою для освітнього процесу як такого. Вона є загальною та універсальною для всіх без винятку учасників багаторівневого та ієрархічно складного освітнього процесу. Ця його схема, фундамент.

Слід зазначити, що запровадження принципів творчої реалізації та самореалізації, креативності у найширшому значенні цього слова передбачає також деякі індивідуальні компоненти, які враховують особистісну психосферну організацію кожного індивідуального учасника процесу творення. У концепції Т. В. Ткач індивідуально-особистісні компоненти також враховано. Ними виступають

- «учнівська компонента в освіті – урахування індивідуальних особливостей, особистих цілей і рівня розвитку учня під час його освіти, а також планування й коригування навчання;
- індивідуальна освітня траєкторія учнів, яка визначається на основі їх особистісних і соціально зумовлених факторів навколишнього світу, враховуючи освітні норми;
- Продуктивна освітня діяльність учня, яка дає змогу фіксувати, усвідомлювати й оцінювати його особисті освітні здобутки» [5, с. 220].

Висновки. Наприкінці зазначимо – на нашу думку, модернізація української освіти може бути досягнута через реалізацію наступних заходів:

1. Оновлення навчальних програм: Необхідно переглянути навчальні програми та внести до них зміни, щоб вони відповідали сучасним вимогам. Наприклад, залучати нові технології, цифрові засоби навчання, інтерактивні методи навчання та ін.

2. Розвиток цифрової освіти: Уряд повинен забезпечити наявність необхідної інфраструктури для здійснення онлайн-навчання, а також розробити програми підготовки викладачів до роботи з цифровими технологіями.

3. Підвищення якості підготовки викладачів: Необхідно забезпечити підвищення кваліфікації викладачів та внести зміни до системи їх підготовки, зокрема залучати до взаємодії із провідними вишами Європи.

4. Впровадження відкритих освітніх ресурсів: Україна повинна активно використовувати відкриті освітні ресурси та електронні бібліотеки, щоб забезпечити доступ до якісної освіти для всіх громадян.

5. Розвиток інноваційних педагогічних підходів: Необхідно створити умови для впровадження інноваційних педагогічних підходів, таких як проектна діяльність, групова робота, проблемне навчання тощо.

6. Підтримка діалогу між учасниками освітнього процесу: Для успішної модернізації освіти необхідно залучити до діалогу всіх учасників освітнього процесу. Діалогічний підхід в освіті, перш за все, передбачає толерантне ставлення до особистості, особливий спосіб взаємовідносин, визнання за особистістю права вільного самовизначення.

На нашу думку, послідовна реалізація усіх перерахованих стратегій має допомогти подолати ті виклики, які стають перед сучасною системою освіти та вивести її на європейський конкурентоспроможний рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Організоване суспільство : Проблеми суспільної самоорганізації та інституалізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть : Досвід соціально-філософського аналізу : У 2-х кн. Кн. 1. Від мрії до дії ; [наук. ред. Володимир Савельєв]. Вид. 3-тє, випр. та доп. Київ : Знання України, 2018. 659 с.

2. Аксіосфера освіти: історичні тенденції та пріоритети сьогодення = Axiosphere of education : historical trends and priorities of the present : колективна монографія / М-во освіти і науки України, Нац. акад. пед. наук України ; за ред. В.О. Балуха ; [відп. за вип. В. О. Балух]. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. 219 с.
3. Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження. *Матеріали II Міжнарод. наук. конф. укр. асоціації дослідників освіти*, 15 черв. 2018 р. / Укр. асоц. дослідників освіти, Нац. акад. пед. наук України ; [відп. за вип. Загоруйко Л. О. ; редкол.: Щудло Світлана та ін.]. Київ : [Трек-ЛТД], 2018. 169 с.
4. Тарадюк Н., Бляшевська А. Інтелектуальні технології: рефлексивно-креативний аспект. Луцьк : Твердиня, 2009. 168 с.
5. Ткач Т. В. Освітній простір особистості. К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка, 2008. 272 с.
6. Хрипко С., Пасько К. Ціннісні акценти духовно-креативних тенденцій освітньої культури в сучасній Україні. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 260 с.

REFERENCES

1. Andrushenko V. (2018). Organizovane suspilstvo: problem suspilnoi organizacii ta institutualizacii v Ukraini na rubeshi stolit [Organized society: Problems of social self-organization and institutionalization during the period of radical transformations in Ukraine at the turn of the century]. Kuiv : Znanna Ukrainu, 659 p. [In Ukrainian].
2. Axiosfera osvitu: istorichni tendencii ta prioritetu sгодenna [Axiosphere of education : historical trends and priorities of the present] : monography. Chernivzi, 2018. 219 p. [In Ukrainian].
3. Implementacia evropeyskih standartiv v ukrainski osvitni doslidshenna. [Implementation of European standards in Ukrainian educational research]. *Materials II International. of science conf. Ukrainian associations of educational researchers*, 15 of June. 2018. Kuiv, 2018. 169 p. [In Ukrainian].
4. Taraduk N., Blashevskaya A. (2009). Intellectualni tehnologii: reflectivno-creativnyi aspect. [Intelligent technologies: reflective and creative aspect]. Luck : Tverduna, 168 p. [In Ukrainian].
5. Tkach T. V. (2008). Osvitniy prostir osobustosti [Educational space of the individual]. Kuiv. : Institut psuhologii im. G. S. Kostuca. 272 p. [In Ukrainian].
6. Hrupko S., Pasko K. (2011). Cinnisni accentu duhovno-creativnih tendenciy osvitnoi culture v suchasniy Ukraini [Valuable accents of spiritual and creative tendencies of educational culture in modern Ukraine]. Kuiv. 260 p. [In Ukrainian].

Karanfilova Olena Volodymyrivna

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the department of philosophy,

politology, psychology and law

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

4, Didrikhsona St., Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0002-5823-7006

SOLUTIONS TO THE MODERNIZATION OF EDUCATION SYSTEM PROBLEMS AT THE PRESENT STAGE

In light of the difficult conditions in which Ukraine has found itself since the beginning of 2023, it becomes clear that the modern Ukrainian education system does not always meet either individual or societal challenges. For this reason, a systemic transformation is being carried out today to ensure a new quality of education at every level: from preschool to higher education.

Modern reforms of the education sector are designed to stop the isolation and stagnation of research, to create a demand for high-quality training of scientific personnel and inventions in the field of fundamental and applied sciences, to reduce the gap between research and practice, to integrate Ukrainian higher education and science into the European research space.

Each of these directions performs tasks to achieve a common goal: to turn Ukrainian education into an innovative environment, where students will master the key skills necessary for every modern person to succeed in life, and scientists will have opportunities and resources

to directly conduct research and contribute to social economic and innovative development of the country.

The current reform of Ukrainian education is an important part of the renewal processes of the education system that have developed in European countries over the past twenty years. These processes reflect the recognition of the importance of knowledge as a driving force for welfare and social progress. The changes caused by these reforms relate to the introduction of new educational standards, revision and updating of educational programs, and adequate provision of educational and methodological aids, textbooks, and methods.

The focus of educational programs on the acquisition of key competencies and the creation of effective mechanisms for the implementation of these competencies is one of the ways to update the content of education, its adaptation to modern requirements and integration into the world and European educational space. This is evidenced by the experience of many European countries, whose school programs have been adapted over the past few years in accordance with the competency-based approach to the educational process. At the same time, the acquisition of key competencies is considered in the assessment of students' performance. Such key competences should be the basis for the strategy of reforming education in Ukraine.

Key words: *education, transformation, education competencies, educational technologies.*